

Sławomir Łukasiewicz

Recenzja:

***Poles, Polonia, and the Quest for Liberty*,
red. John S. Micgiel, New York: Routledge
2025, Routledge Contemporary Russia
and Eastern Europe Series**

W ramach serii poświęconej Europie Wschodniej i Rosji prestiżowego wydawnictwa Routledge ukazała się książka honorująca dorobek profesora Bolesława B. Biskupskiego. Jej publikacja zasługuje na odnotowanie z kilku powodów. Po pierwsze, ze względu na samą osobę jubilata, która stała się pretekstem do zgromadzenia w tomie wartościowych tekstów. Prof. Biskupski, chociaż urodził się w Chicago, uosabiał liczne tradycje rodzinne związane z Polską, w tym również te wynikające z konieczności opuszczenia przez jego przodków imperium carskiego. Podczas studiów na University of California w Los Angeles szybko ujawniły się jego zdolności językowe, dzięki którym opanował kilkanaście języków. Studia na Uniwersytecie Yale w New Haven kontynuował pod kierunkiem śp. prof. Piotra Wandycza, wybitnego emigracyjnego historyka dyplomacji, ale także jednego z autorów pierwszego polskiego podręcznika do integracji europejskiej. W dużej mierze to właśnie pod jego wpływem ukształtowały się zainteresowania badawcze B. Biskupskiego, który pisał zarówno o kwestiach związanych z historią Polski, jak i o takich postaciach jak Józef Retinger. Przez 22 lata wykładał w Central Connecticut State University w New Britain, Connecticut, w katedrze nazwanej imieniem innego polonijnego historyka – Stanisława A. Blejwasa. Katedra ta obejmowała badania nad historią Polski i historią polonijną. Związany był też z najważniejszymi dla polonijnej nauki organizacjami, takimi jak Polish American Historical Association, Polish Institute of Arts and Sciences (Polski Instytut Naukowy w Ameryce) oraz Instytut Piłsudskiego.

Drugim powodem, dla którego warto sięgnąć po tom poświęcony prof. Biskupskiemu, jest osoba redaktora – prof. Johna Micgiela. Przez wiele lat był on dyrektorem Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, zastępcą dyrektora Instytutu Harrimana, dyrektorem wykonawczym Instytutu Studiów Europejskich oraz wykładowcą stosunków międzynarodowych i spraw publicznych na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. Przez kilka lat pełnił funkcję prezesa Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku, a także był inicjatorem kampanii zbierania funduszy na utworzenie katedry studiów polskich na Uniwersytecie Columbia. Obecnie wykłada na Uniwersytecie Warszawskim. Jego zasługą jest zebranie tekstów obejmujących okres od średniowiecza do czasów współczesnych. Jak sam podkreśla w nocie edytorskiej, książka ta zajmuje się „analizą tego, jak Polacy i Amerykanie polskiego pochodzenia cenili sobie wolność i demokrację w Polsce oraz jak walczyli o osiągnięcie tych ideałów na przestrzeni wieków”.

Trzecim atutem książki są same teksty – w sumie jedenaście – napisane przez znakomitych autorów, których warto wymienić: John J. Bukowczyk, absolwent Harvardu i emerytowany profesor Wayne State University w Detroit; Richard Butterwick, absolwent uniwersytetów Cambridge i Oxford, obecnie profesor historii polsko-litewskiej w University College London; Patrice M. Dabrowski, absolwentka Harvardu i Fletcher School of Law and Diplomacy, aktualnie związana z Harvard Ukrainian Research Institute oraz PIASA; Paul W. Knoll, emerytowany profesor University of Southern California; Dominic A. Pacyga, emerytowany profesor Columbia College w Chicago, niestrudzony badacz chicagowskiej Polonii i polskiego Chicago (tak jest również w tym tomie); Neal Pease, emerytowany profesor University of Wisconsin-Milwaukee, wiceprezydent PIASA; Antony Polonsky, emerytowany profesor studiów nad Holocaustem w Brandeis University; Tomasz Pudłocki, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; James S. Pula, emerytowany profesor Purdue University, wydawca m.in. „The Polish American Encyclopedia” i przez 33 lata redaktor „Polish American Studies”; Bogusław Winid, polski dyplomata i historyk; Joshua Zimmerman, profesor studiów nad Holocaustem w Yeshiva University. Już sama ta lista pokazuje, z jak solidną i prestiżową publikacją mamy do czynienia. Taki zestaw nazwisk był możliwy tylko ze względu na profesorów Biskupskiego i Micgiela.

Nie sposób w recenzji odnieść się szczegółowo do wszystkich jedenastu tekstów, spróbujmy jednak zrobić chociaż podstawowy przegląd. Tom otwiera artykuł na temat pism Benedykta Hesse z Krakowa, żyjącego na początku

XV w., analizowanych w świetle tradycji soborowej. Uwagę przykuwa także artykuł autorstwa Richarda Butterwicka, który bada takie pojęcia, jak wolność, suwerenność i niepodległość w Konstytucji 3 maja. Rozbiórkę katedry Aleksandra Newskiego, która niegdyś stała na placu Saskim w Warszawie, opisuje w swoim rozdziale Neal Pease. Równie interesujący jest rozdział Joshuy Zimmermana dotyczący walki Żydów o polską wolność w latach – uwaga – 1794–1989, czyli przez niemal dwa stulecia. Do tego wątku nawiązuje również ostatni rozdział Antony'ego Polonsky'ego, który koncentruje się jednak na współczesnej dyskusji dotyczącej relacji polsko-żydowskich w czasie II wojny światowej. Bogusław Winid zagłębia się w szczegóły rozmowy Roberta Lansinga i Adama Tarnowskiego, do której doszło 1 maja 1917 r. Badaczy Polonii zainteresują na pewno artykuły Jamesa Puli o pomocy, jakiej Polonia udzielała rodakom przed, w czasie i po II wojnie światowej, Tomasza Pudłockiego o Polskim Instytucie Sztuki i Kultury na przedwojennym Manhattanie czy Johna Bukowczyka na temat „ethnic place-making”, czyli nadawania miejscom w przestrzeni miejskiej charakteru etnicznego. W rozdziale Patrice Dabrowski przeczytamy dodatkowo o kulturowym oddziaływaniu Huculów i Górali. Tom stanowi wartościową publikację, w której jubileusz profesora Biskupskiego oraz autorytet profesora Micgiela stają się punktem wyjścia do zgromadzenia tekstów wybitnych autorów, obejmujących różnorodne i istotne tematy badawcze.